

1. **KURCZ** (62) *sb m*

sg *N* kurcz (17). ◇ *G* kurczu (5). ◇ *D* kurczowi (4). ◇ *A* kurcz (25). ◇ *I* kurcz(e)m (3). ◇ *L* kurczu (3). ◇ *pl N* kurcze (1). ◇ *D* kurczóm (1). ◇ *A* kurcze (3).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

lek. Bolesne, mimowolne ściąganie się mięśni i naczyń krwionośnych połączone niekiedy z wystąpieniem drgawek; spasmus Murm, Mymer¹, BartBydrg, Mącz, Calep; convulsio Calep, Cn; conductio, distentio Cn (62) : Spasmus. der krampf Kurcz Murm 70; Mymer¹ 39v; BartBydrg 147; fmołnik długi ieft znamienite lekarstwo na członki wktorich panuie kurcz FalZioł I 10b; Oleiek s korzenia kofańczowego/ ieft dobry naprzeciwko paraliżowi y khurczowi FalZioł I 67c; Ziela Paraliżowego wodka ieft dobra na wśzythki niemoczy łuchych żył/ rołpufzcza łkuczenie ich ktore bywa od kurczu FalZioł II 9c; SErapium ieft żiwicza iednego drzewa zamorzłkie^{go} [...] Kurcz wśelki, y ten kthory głowę na zad ciągnie [...] oddala FalZioł III 31b; zaiączem łwieżym/ ktho ma kurcz wnogach: natrzeć natim mieftczu. FalZioł IV 36c, I 36d, 69c [2 r.], d, 97b, 125d (21); Spasticus, Któremu łie od kurczu żyły pokurczyły. Mącz 404c, 404c; Ieft ieftcze inna zawádá żylna/ kthorą zową Kurczem/ ále tá nie iedno pięté/ ále y krewné żyły pfluie SienLek 142v; Dobrze téż ná kurcz/ gđziekółwiek ieft/ przykłádác poleiu/ nátlukfzy go z miodem á z łolą SienLek 143v, 36 [2 r.], 142v, 143 [2 r.], 144, 161 (11); RejAp 132; Kurcz nietylko w ciepliczný/ ále w káždý wodźie rad więc bywa Oczko 33; Kurczowi lékárftwá. Oczko [42], 17, 21v, 23v, 24v, 33v; Calep 255b, 995b.

W charakterystycznych połączeniach: [co] kurcz leczy (5), oddala (3), rozgania, rozwodzi, uśmierza (2), zagrzewa; [co] broni kurczu [= zapobiega kurczowi]; [co] iest (dobre), pomaga (na)przeciw(ko) kurczowi (5); lekarstwa, (naprzeciwko) kurczowi (2); kurcz panuje [w czym] (2).

Fraza: »kurcz łamie [w tym: kogo (1), co (1)]; kurczem połamany, upadły« (3; 1 : 1): Dobrze téż łzyię ciepło okłádác/ gdy iá kurcz łamie SienLek 143, 143, 143v; Oczko 18; Spasticus – Kurczem połamani. Calep 995b.

Zwrot: »kurcz mie(wa)ć, cierpieć, mający« [szyk zmienny] (3 : 1 : 2): Spasticus. Eyn kramfichter. Kurcz máyący. Murm 73; BartBydrg 147; VOdkha Bukwiczana [...] ieft dobra pić tym [...] ktorzy maią drżenie w członkach łwogich, Iteż tym ktorzy kurcz miewaią. FalZioł II 4c, IV 8a, 38a, V 32v.

Wyrażenie: »kurcz dziecięcy« (1): Lekarstwa naprzeciw kurczowi dziecięcemu [Náprzećiw cięgáccce dźięćeycey lékárftwo. SienHerb 468a]. FalZioł V 38v.

Szereg: »kurcz albo drżenie« (1): [stroje bobra] tim czo kurcz cierpią z pełności: albo drżenie: barzo pożytheczne FalZioł IV 8a.

Przen: Miejsce objęte chorobliwym stanem (3) : wapno niegáłzoné w wodźie warz/ á potym łoli z oliwą námiéłfzay/ przyłóž potym ná kurcz/ álbo pomázuy to SienLek 143, 143, 143v.

Synonim: cięgaczká.

Cf KURCZENIE